

ELU INSPIREERIB. Eestiski hästi tuntud ooperilavastaja **Dmitri Bertman** teeb aastas keskmiselt viis ooperilavastust, kuid ideed ei lõppe otsa, sest elu on kogu aeg nii põnev.

Bertmanit huvitab kontseptsioonist enam emotsioon

INTERVJUU

ALVAR LOOG
kriitik

Käimasoleva kuu lõpus 49-aastaseks saav Dmitri Bertman on tänapäeva maailma ooperielus nähtav figuur. 1990. aastal asutas ta Moskvas ooperiteatri Helikon, mis on tema juhtimisel pakkunud muusikaliselt kõrgetasemelist ning lavastuslikult ajastuväärilist muusikateatrit nii Venemaal kui ka mujal maailmas.

Bertman on loonud üle saja lavastuse, millest mitut on tunnustatud teatripreemiaga. Ta on lavastanud ligemale paarikümnes ooperimajas väljaspool Venemaad, sealhulgas Estonias ja Vanemuises. 2005. aastal, kõigest 37-aastasena, pälvis Bertman Venemaa kõrgeima loomingu tegevuse eest antava autasu, Venemaa rahvakunstniku tiitli. 2008. aastast on Bertman Venemaa Teatrikunsti Akadeemia muusikateatri teaduskonna professor.

Soovitsin pidevalt Helsingis kohalikele: «Minge Tallinna, kasvõi kaheks tunniks, sest see on teie jaoks nagu New York!»

Üldistatult iseloomustavad Bertmani lavastusi klišeedest hoidumine, rõhumine solistide artistlikkusele, muusikaalus, fantaasiarikkus, vaatamängulisus, postmodernistlik mäng teise plaaniga ning kohati ka kerge provokatiivsus.

Tema Eestis valminud lavastustest on siiani mängukavas kaks väga erilmelise tööd: «Faust» Estonias ning «Jevgeni Onegin» Vanemuises. Alanud nädala neljapäeval ja laupäeval etendub Estonias tema lavastus ning Helikoni ooperiteatri ettekandes Nikolai Rimski-Korsakovi ooper «Tsaari mõrja».

Dmitri Aleksandrovitš, te näite alati nii õnnelik ja eevil, olete silmanähtavalt rahul nii iseenese kui ka ümbritseva tegelikkusega. Teie nägu on selline, nagu oleksite äsja lotoga miljoni võitnud.

Ei, ma olen lihtsalt õnnelik. Ma leian, et elu on lõbus. Isegi kõiges selles traagilises, mis meie ümber pidevalt aset leiab, on omal moel ja mingist teisest perspektiivist vaadatuna midagi, mis annab põhjuse naeratamiseks.

Elu on žanr, mis teile sobib?
Jah.

Mulle ka. See on paras ime – Tallinnas on ühte ruumi kokku sattunud kaks inimest, kes on elu ja iseenesega täielikult rahul!

Tallinnas pole inimesed õnnelikud? Kas sa Helsingis oled käinud?

Kas seal on veel hullem?

Muidugi. Sealsed inimesed näivad mulle väga kurvad, isegi depressiivsed. Tegin seal hiljuti ühe lavastuse ning soovitsin pidevalt kohalikele: «Minge Tallinna, kasvõi kaheks tunniks, sest see on teie jaoks nagu New York!»

Te paistate õnnelik loovisiksus, probleemideta inimene. Mis ei vasta sugugi «suure ja tõelise kunstniku» romantilisele arhetüübile, mille kohaselt peaks looja – olema oma auditoriumi jaoks vee- ja töiseltvõetav – olema natuke haiglane ja nälgunud välimusega ning pidevalt lepitamatus konfliktis maailmaga.

Ma arvan, et kunstniku roll on tänapäeval natuke muutunud. Elame üsna raskel ja ebakindlal ajal, draamat ja tragöödiat pakub meile piisavalt üldine poliitiline ja julgeolekualane olukord. Usun, et kunsti missioon ja funktsioon on ideaalis anda inimestele eelkõige positiivseid emotsioone.

Selle seisukohaga on raske vaielda, ehkki natuke tahaks...

Minult küsitakse iga uue lavastuse puhul peaaegu alati: «Mis on selle kontseptsioon?» Ma vihkan seda küsimust! Sest kontseptsioon pole minu jaoks üldse eriti oluline. Minu ideaaliks ei ole pakkuda inimestele mitte niivõrd kontseptsioone, kuivõrd emotsioone.

Oma lavastusi tehes ei pea ma suuresti silmas mitte niivõrd alalisi ooperikülastajaid, kuivõrd just neid inimesi, kes tulevad ooperisse esimest korda. Väga oluline on neile muljet avaldada. Ma ei lavasta ooperid kolleegidele või kriitikutele, vaid eelkõige tavalistele külastajatele, kellele ma soovin pakuda positiivseid emotsioone.

Kas te olete alati olnud sellel seisukohal?

Mäletan, et lapsena ooperis käies sain seal nii naerda kui ka nutta. Ma reageerisin laval nähtule ja kuuldule üsna vahetult. Ma arvan siiani, et see reaktsioon on kunsti puhul väga oluline. Etendusel istudes pole vaja mitte mõelda, vaid tunda – küll hiljem tagantjärele jõuab ka mõelda. Tekkinud mõtted on justkui teose järelmaitse, kontseptsioon sünnib *post factum*.

Lavastajana olen seda tõdemust endale tõsisemalt teadvustama hakanud alles viimasel ajal.

Kui palju te loojana aastate jooksul muutunud olete?

Olen kogu aeg muutumises ning arenemises – sest elu minu ümber muutub kogu aeg. Ning mis peaaegu: inimesed, kes moodustavad minu publiku, muutuvad kogu aeg. Seega ma lihtsalt pean muutuma. Teater pole ju midagi muud kui elu peegel. Mõnikord võib muidugi ka elu teatrit peegeldada...

Kas teil, kes te teete aastas keskel läbi umbes viis ooperilavastust, loojana ideedest puudust pole tulnud?

Ei, sest kõik minu ideed pärinevad elust enesest. Ning seega pole mul selle koha pealt mingit hirmu, kuna elu pakub alati üllatusi.

Teie oma ooperiteatril – Moskva Helikonil – algas äsja 27. hooaeg. Alustasite rohkem kui veerand sajandit tagasi päris põlve otsas ning ilma riikliku finantseeringuta, kuid praegu töötate mullu avatud uutes, avarates ja moodsates ruumides. Helikoni armastavad nii publik kui ka kriitikud ning teater annab suure hulga oma etendustest väljaspool Venemaad. Kuidas te ise seda arengut näete?

Helikoni hakkasime tegema 1990. aastal kuue inimesega, praegu on meid peaaegu kuusada. See on päris hullumeelne! Küsisite ennist, miks ma kogu aeg naeratan. Sest ma olen nii õnnelik, kuna mul on imelised kolleegid, fantastiline solistide ansambel ning moodne ooperimaja, mis on praegu üks moodsamaid maailmas. Ma olen loojana täiesti sõltumatu. Ma lihtsalt pean kogu aeg naeratama...

Oma lavastusi tehes ei pea ma suuresti silmas mitte niivõrd alalisi ooperikülastajaid, kuivõrd just neid inimesi, kes tulevad ooperisse esimest korda. Väga oluline on neile muljet avaldada.

Ma näen veel ühte põhjust, miks peaksite naeratama. Kui enamikus maailma ooperimajades püsirepertuaari üldse ei hoita ning uute lavastuste eluiga pole enamasti pikem kui alguses mängukavasse pandud hulk etendusi, siis ainuüksi Helikoni teatri repertuaarilehel ning ühtlasi mõistagi ka Helikoni laval on alles ligemale 50 lavastust, mis on kõik vaid väga väheste eranditega teie tehtud.

Jah. See on tõsi.

Mulle tundub, et te olete kõigi maailmas tegutsevate sadade ooperilavastajate hulgas väga eriliselt po-

Lavastaja Dmitri Bertman peab Estonia teatrit väga eriliseks, sest siin on hoitud tõelistest professionaal-

sitsioonil, kuna ligemale pool teie umbes sajast valminud lavastusest on siiani elus, st repertuaaris. Kas on võimalik, et olete selles arvestuses koguni esimene?

Jah, võib nii olla küll. See on huvitav vaatepunkt! Ma pole isegi kunagi nii mõelnud. Guinnessi rekord? Suur tänu idee eest! Ma räägin sellest kõigile oma konkurentidele.

Miks te oma lavastusi maha ei võta?

Olen seda ikka teinud ka, kuid paljud neist on lihtsalt siiani väga menud. Näiteks 1996. aastal esietendunud «Carmen» (Eesti publik sai seda näha 2011. aastal Birgitta festivalil – A. L.). Ma olen ise selle suhtes juba ammu väga kriitiline, sest aeg on vahepeal edasi läinud. Püüdsin seda maha võtta, kuid Moskva publik soovib seda ikka veel näha. Ning tänava näiteks kutsuti meid sellega Bangkoki festivalile.

Kuna ma usun väga näitlejateatrisse, olen paljude oma lavastuste eluiga pikendanud, vahetades mingil hetkel välja kogu solistide ansambli, pannud vanade asemele noored. Ning lavastus näeb välja, nagu oleks tehtud eile. See muutub uuesti värskeks.

Olete lavastanud palju ning üsna erilmelisi oopereid, sh mitmeid vähem tuntud ja vähemärgitud teoseid, kuid teie ankeeti vaadates hakkab kohe silma, et olete end barokkooperist eemal hoidnud ning üsna vähe on ka nüüdisoopereid. Estonias lavastatud Erkki-Sven Tüüri «Wallenberg» on siin üks vähesed erandeid.

Nüüdisooperitest on praegu Helikoni mängukavas vaid Jay

Dmitri Bertman

- Lõpetanud Vene Teatrikunsti Instituudi (GITIS) muusikateatri lavastaja erialal.
- Asutas 1990. aastal Moskvas oma eksperimentaalse ooperiteatri Helikon-Opera, mis on menukalt esinenud nii Venemaal kui ka mujal maailmas.
- Loonud üle 90 lavastuse, millest paljusid on tunnustatud teatripreemiatega.
- Teatriuhinna Kuldne Mask kolmekordne laureaat (1998, 1999 ja 2001) ja Vene Föderatsiooni rahvakunstnik (1997).
- 2008. aastal pälvis Bertman E.-S. Tüüri ooperi «Wallenberg» lavastamise eest rahvusoperis Estonia Maarjamaa Risti IV klassi teenetemärgi ning Eesti teatri aastaauhinna.
- Moskva Teatrikunsti Instituudi muusikateatri teaduskonna dekaan.

Külastetud

Rahvusoper Estonia külastetud Moskva Helikon-Operas

14.–16. oktoobrini 2016

- 14. oktoobril Gounod' ooper «Faust» (Bertman)
- 15. oktoobril ooperigala – kahe pealinna duett (Moskvas)
- 16. oktoobril Tubina ballett «Kratt» (Kessler)

Helikon-Opera külastetud rahvusoperis Estonia

13.–15. oktoobrini 2016

- 13. oktoobril Rimski-Korsakovi ooper «Tsaari mõrja» (Bertman)
- 14. oktoobril ooperigala – kahe pealinna duett (Tallinnas)
- 15. oktoobril Rimski-Korsakovi ooper «Tsaari mõrja»